

The world of buildings

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΟΜΗΣΗΣ

VITRA. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΥΨΗΛΩΝ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΩΝ

ΤΕΥΧΟΣ

8

ΕΠΤΑ ΚΤΙΡΙΑ ΠΟΥ ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ♦ ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ, ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ ♦ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ ΠΛΟΙΩΝ Η ΓΟΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ ♦ Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ JÖRN UTZON ΑΓΩΓΟΣ ΦΩΤΟΣ Η ΝΕΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΦΩΤΙΣΜΟ ♦ ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΦΩΤΙΣΜΟΣ ♦ ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ Η ΓΟΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ♦ ΚΥΠΡΟΣ ΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ♦ ΔΥΟ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΜΕΓΑΡΑ ΣΤΗΝ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟ ♦ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ "ΤΟ ΣΚΑΛΙ" ΑΓΛΑΝΤΖΙΑΣ ♦ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΞΑΝΘΗ ♦ ΠΡΟΣΤΕΦΕΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Κτίριο γραφείων / Εμπορικό κτίριο, στη Λεωφόρο Παπανικολή στο Χαλχάλανδρο. Αρχιτέκτονες Γιώργος και Ελένη Μανιέτα. Εδώ πρόκειται για το επιτυχημένο αποτέλεσμα, εναρμονισμού πολλαπλών συστημάτων, αποσύνθεσης και ανασύνθεσης στοιχείων του κλασικού φέροντος οργανισμού με τον αγμέ του λεκανοπεδίου, με διαθέσιμες κολά υλικών και χρώματος (σιγήματα).

Κτίριο γραφείων εταιρίας Glaxo, στη Λεωφόρο Κηφισίας στο Ψυχικό. Αρχιτέκτονες: Κ. Κυριακίδης και Συνεργάτες Α.Ε. Τ. Εξαρχόπουλος - Γ. Αποστολάκος. Υψηλό δείγμα μοναδικότητας και μινιμαλιστικής μορφολογίας στον τόπο μας (για περισσότερα βλέπε άρθρο για Κυριακίδη).

Κτίριο γραφείων "Ευρωπαϊκή Πίστη", στη Λεωφόρο Κηφισίας. Αρχιτέκτον Στέλιος Αghoστρατίτης και συνεργάτες. Η αξία του κτιρίου έγκειται στο ότι παίρνει "κλού" και δουλεύει συμβιωτικά (φόντο-ύψος αργήνικου εσωτερικού χώρου) με το γειτονικό συγκρότημα κατοικιών του Νίκου Βαλομαλάκη που είναι ένα αξιοδιατηρητο δείγμα της αρχιτεκτονικής του '60.

Κτίριο γραφείων στη γωνία Λεωφόρου Κηφισίας και Πανόρμου, στους Αμπελόκηπους. Αρχιτέκτον Στέλιος Αghoστρατίτης. Το κτίριο αυτό διακρίνεται γιατί μεγιστοποιεί μικρο-πολεοδομικές επιδιώξεις (ένταξη, στρίψιμο γωνίας κ.τ.λ.) όσο και αρχιτεκτονικές (κλίμακα και λιτότητα του στερεοπλαστικού του), αντιμετωπίζοντας τα πάντα συνθετικά (σημνη-ταμπέλες) σε ένα δύσκολο και μικρό οικοπέδο.

Κτίριο γραφείων και έκθεση εμπορικών ειδών στη Λεωφόρο Αθηνών στο Χαϊδάρι. Αρχιτέκτονες Νίκος Λυκοδής - Γιώργος Σταθόπουλος. Το κτίριο αυτό διακρίνεται γιατί καταφέρει να επιβάλλει μέσω της πρόσχασης νεο-μοντερνιστικής επιλογής του, ένα εννοιολογικό αρμονικό σύνολο με πολύ ευχάριστες αναλογίες και χρώμα, σε μια από τις οπτικές "χαοδέστερες" ατηρίες του λεκανοπεδίου.

ΕΠΤΑ ΚΤΙΡΙΑ ΠΟΥ ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ

Επτά κτίρια της Αθήνας που αντιπροσωπεύουν προσπάθειες εννοιολογικού συνθετικού προβληματισμού και έχουν βαθιά τις ρίζες τους στο διεθνή αρχιτεκτονικό προβληματισμό των ημερών μας ενώ θα μπορούσαν να πάρουν "μετάλλια" διεθνώς, χάνονται μέσα στη συνθετική φτώχεια και το χάος του συνόλου που τα περιβάλλει.

Του Αντώνη Κ. Αντωνιάδη, ΕΜΠ, ΑΙΑ, ΑΙCΡ, Καθηγητή Αρχιτεκτονικής UTA

Φωτογραφίες: Αντώνης Κ. Αντωνιάδης
Είναι δύσκολο να πολεμήσουμε το γούστο. Αυτό το ήξεραν καλά οι Ρωμαίοι. Ο αγώνας μάστιγα γίνεται όλο και πιο δύσκολος, ιδίως

στον τομέα του χώρου, όπου οι παραστάσεις κι οι εμπειρίες των περισσότερων, γαλουούνται από τα έξτρα ένθετα περιοδικών ποικιλής ύλης και εφημερίδων παρά

από την προσωπική εμπειρία αρετούχων παραδειγμάτων του περιβάλλοντος στο οποίο ζούμε. Δεν είναι τυχαίο ότι η αρχιτεκτονική δεν συμπεριελήφθη στα "πα-

ράσημα" του Προέδρου της Δημοκρατίας φέτος. Και μάλλον θα πρέπει να περάσουν αρκετά χρόνια μέχρι να γίνει κάτι τέτοιο... Ποιοί θα τον συμβουλευόμαστε

δώσει το παράσημο; Οι αρατέκτονες, οι καθηγητές, οι εκδότες; Τί να βραβεύσει ο άνθρωπος; Την ιστορική φλυαρία, τον διακοσμικό παραλοισμό μαρμάρου κολλημένου στο γυαλί, το αλαλούμ και το χάος; Τον μεταμοντέρνο ιστορικισμό, τα παραδοσιακά σκηνογραφήματα ορισμένων, ης υψηλοτεχνολογικές απομυήσεις, την πλήθώρα των υλικών, την αναπαρξία αντιμετώπισης του εσωτερικού με το εξωτερικό, τα προκάτ τζάκα, ης πλαστικές πέργκολες, το νεομπαρόκ σε τιμέντο και μάρμαρο, ή τον αριθμό των γωνιών και συνδέσεων πανάκριβων γυάλινων "αβαθρορημάτων" που ποζάρουν για κτίρια γραφείων σε αρκετά σημεία της Αθήνας και των επαρχιών. Κάπου λοιπόν το "γούστο" θα πρέπει να κάνει μερικές ερωτήσεις πριν αποφανθεί, ώστε σιγά σιγά να γίνει "αισθητική".

Επίσημα όμως φαίνεται ότι περνάμε μια μεγάλη κρίση Αισθητικής

στη χώρα μας, εμείς, οι απόγονοι αυτών που διδάξαν στον κόσμο το ωραίο. Και αναντίρητα, οι περισσότεροι από αυτούς που υπηρετούν την αισθητική του χπιστού χώρου στον τόπο μας, είτε σαν αρχιτέκτονες, διδάσκοντες ή κριτικοί, φαίνεται να παραπέουν με τα άκρα. Πλείστοι από τους εξαοκούντες το επάγγελμα (που απαξιώνουν να θεωρήσουν τους εαυτούς τους επαγγελματίες), φαίνεται να μην έχουν ξεπεράσει ακόμη την λαίλαπα του ιστορικισμού, να νοσηλεύονται (που εδώ και χρόνια έχει τελειώσει στο εξωτερικό). Άλλοι, που έχουν αυτή τη στιγμή στα χέρια τους τη δύναμη του αρχιτεκτονικού τύπου στην Ελλάδα, συνθέτουν αρατέκτονες μονομερούς θεωρητικού προσανατολισμού με ελάχιστη ή και καμία προσωπική ευθύνη χπιστού έργου στο ενεργητικό τους, προωθούν πρόσφατα, μοντέλα ενός απόλυτα διαγραμματικού μοντερνισμού, επαναφέροντας μορφολογία μο-

νοτονίας και μηδενισμού που ευνοήθηκε από τους Μαρξιστές αρχιτέκτονες της Ιταλίας και τους παρεπιδημιάσαντες στα Χάρβαρντ και Κορνέλλ, ης δεκαεσιές των '70 και '80 (Krier, Rossi, κ.τ.λ.). Πρόκειται για μορφολογικά μοντέλα που πρόσφατα ευνοήθηκαν από την επέλαση των computers στα αρχιτεκτονικά στυπύνο και τα γραφεία, μια και ο σχεδιασμός στον υπολογιστή γίνεται ευκολότερα και γρηγορότερα με "γραμματικές" επαναλήψεις. Το ανάμεσα στην παραζάλη του ιστορικισμού και του απάνθρωπου διαγραμματισμού, ελάχιστους φαίνεται να απασχολεί. Αντίθετα, φαίνεται ότι υπάρχει ενεργοποίηση παραρραφής από τον Ελληνικό διάλογο φωνών σαν την παρούσα, που μόνο στο εξωτερικό της έχει επιτραπεί να ακούγεται από τα μέσα του '10 μέχρι σήμερα όνομα Ελληνικό-νχο δίπλα στους Frampton, Tschumi, κ.τ.λ. Μια κριτική θέση η δική μας που υποστηρίζει την αν-

μείωση του αρχιτεκτονήματος μέσα από πολλαπλά επίπεδα αναφοράς ("Inclusivity"), συνθετικό αποτέλεσμα διαχρονικών αρχιτεκτονικών αρετών που βρίσκουμε σε άφθονα παραδείγματα της Ελληνικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, τόσο στο μεμονωμένο κτίριο, όσο και στον ευρύτερο χώρο. Αρχιτεκτονικών αξιών δηλαδή που ενέπνευσαν σημαντικούς αρχιτέκτονες του αιώνα μας, σαν τους Le Corbusier, Alvar Aalto, Jörn Utzon, Ralph Erskine, Riccardo Legoretta, Antoine Predock, Juha Leiviskä και άλλους, που έκαναν και κάνουν ανθρώπινη αρχιτεκτονική. Αυτές οι αξίες και τα παραπάνω πρότυπα, πλύν τον Le Corbusier, φαίνεται να λείπουν παντελώς από το πλαίσιο γαλουκίσης του σημερινού μας γούστου, την αρχιτεκτονική μας παιδεία και τα μέσα αρχιτεκτονικής ενημέρωσης (μπράβο στους φοιτητές του ΕΜΠ που πρόσφατα, απ' όση έμαθα, έκαναν διάλεξη για τον Ri-

cardo Legoretta).

Από τα άρθρα που παρουσίασα μέχρι στιγμής στο "Buildings", από τους αρχιτέκτονες και το έργο που επέλεξα να μιλήσω, θά'χει πιστεύω διαφανεί, ότι υπάρχουν όντως παραδείγματα "αρχιτεκτονικών χυμών" πέρα από τα όσα μας άφησαν οι Πικιώνης, Ζενέτος, Κωνσταντινίδης. Όχι είναι δυνατό να λυθούν δύσκολα αρχιτεκτονικά συγκροτήματα, τόσο μικρά όσο και μεγάλα, όπου ο άνθρωπος μπορεί να αισθάνεται άνετα, και να είναι ευγνώμων προς αυτά. Δεν έχει καταφέρει ακόμη η πρόσφατη αρχιτεκτονική μας, στο σύνολό της να αγγίζει το "ανθρώπινο" και "αισθησιακά λιτό", το "κάπι" αυτό που πέτυχαν οι τόσο αρχιτέκτονες του '60 που μας άφησαν τις πλάζ του ΕΟΤ, τη Βουλιαγμένη, το Λαγονήσι και την Κυλλίνη. Να χαίρουν τους παλιούς της ζωής ευφραίνοντας όλες τις αισθήσεις σου. Και είναι τρομερά δύσκολο, να επικοινωνείς αυτά με λόγια, σ' ένα κοινό που δεν έχει δει ή δεν έχει την εμπειρία τού η θετικό μπορεί να γίνει με το χριστό περιβάλλον στις μέρες μας. Πιστεύω λοιπόν ότι πρέπει να πηγαίνουμε να βλέπουμε κτίρια, όπως πηγαίνουμε στο σινεμά ή στο "Μέγαρο".

Να γράφουμε γράμματα στις εφημερίδες γι' αυτά, καλώντας την προσοχή του κοινού και τιμώντας τους δημιουργούς τους. Όπως και σ' όλα τ' άλλα, έτσι και στην αρχιτεκτονική μπορούμε να βοηθήσουμε. Η "Καθημερινή" αυτή τη στιγμή κάνει θεαράρεστο έργο. Σιγά σιγά θα εκκολλήσει κάποια δική μας Ada Louise Huxtable ή ένας Paul Goldberger. Άρχη είναι. Σιγά σιγά, αν τα πράγματα προχωρήσουν έτσι, το μήνυμα θα περάσει. Πολλά κτίρια θα πάψουν να γίνονται από τους αδαείς, και σιγά σιγά θα γυρίσει η μπακέτα του σχεδιασμού, σ' εκείνους που ανήκει, στους αρχιτέκτονες, τους κατ'εξοχήν παιδευμένους να συνθέτουν για τις ανάγκες του ανθρώπου και την αισθητική του απόλαυση. Δεν θα πρέπει να νοείται πολιτισμένος ο Έλληνας που με ήσυχη συνειδηση αφήνει την ευθύνη σχεδιασμού του κτίριου του σε μη αρχιτέκτονα, δηλαδή σε μη εκπαιδευμένο στη σύνθεση, ασχέτως με το π επιτρέπουν οι υπάρχοντες νόμοι (σιγά σιγά κι αυτοί θα πρέπει ν' αλλάξουν).

Πιστεύω ότι τα κτίρια που διάλεξα να θέσω στην προσοχή σας, και να σας καλέσω να περάσετε να δείτε, ανηποροσωπεύουν προσπάθειες ενουσιδηπου συνθετικού προβληματισμού. Αναφέρθηκα μόνο σε μια τυπολογία για να υπάρχει ομοιογένεια. Δεν αντι-

Κτίριο γραφείων ΓΕΚ Ψυτικής, στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας. Αρχιτέκτον Αλεξάνδρος Τομπάζης και συνεργάτες. Προσπάθεια με έκδηλες προθέσεις αντιμετώπισης της όψης σαν ένα ανεξάρτητο συνθετικό πλαίσιο λειτουργίας (έναν "τοιχό που αναπνέει - ευέλικτη όψη"), που υπακούει στους νόμους των αναλογιών, με νέα υλικά και τολμηρό (για τα καθ' ημάς), αλλά ευπρόσδεκτο, χρώμα.

Κτίριο γραφείων μικρής κλίμακας, στη Λεωφόρο Κηφισίας, στο Ψυχικό. Αρχιτέκτον Ιάσον Ρίζος. Το κτίριο αυτό είναι δείγμα αμείλικτης πειθαρχίας στη στερεομετρική υπόσταση του συνόλου, ευχάριστων αναλογιών, μονοχρωμίας, ανθρώπινης κλίμακας, λεξιλογίου μάζας (και αφαιρεσης μάζας), με απόλυτη επιτυχία της Ελληνικής αισθητικής αρετής του "λιτού".

κουν στα δυο άκρα που μας μασιάζουν, ορισμένα από αυτά δε, έχουν βαθιά τις ρίζες τους στο διεθνή αρχιτεκτονικό προβληματισμό των ημερών μας. Θα μπορούσαν μάλιστα να πάρουν "μετάλλια" διεθνώς. Δυστυχώς όμως χάνονται μέσα στη συνθετική φτώχεια και το χάος του συνόλου που τα περιβάλλει, έτσι κι αν οι τρεις αρτηρίες στις οποίες βρίσκονται είναι από τις σημαντικότερες της πόλης. Όπως είχε πει κάποτε αστειευόμενος ο συνάδελφός μου Bob Walters, αρχιτέκτονας / Καθηγητής στο Νέο Μεξικό: "Αρχιτεκτονική είναι ασχημονία στο σώμα της πραγματικότητας", δηλαδή σταγόνα στον ωκεανό. Σ' αυτό το σύντομο πολεμικό σημείωμα δεν μπαίνω σε βαθύτερη αισθητική ανάλυση με προσπάθεια να δικαιώσω τις επιλογές μου. Το κάνω όσο πιο περιληπτικά μπορώ στις λεζάντες των φωτογραφιών, αν και πολλά καλά κτίρια είναι αδύνατο να φωτογραφηθούν. Ο στόχος μου είναι άλλος. Θέλω να καλέσω τους δημιουργούς των κτηρίων αυτών, αλλά και άλλων που έκαναν έργο με στοχασμό, στην Αθήνα και σ' όλη την Ελλάδα, να πάρουν π σκυτάλη. Πολύ θα ήθελα να μάθουμε από τους ίδιους, μέσα από φωτογραφίες, κατόψεις και τομές, π επεδίωξαν, πως το κατάφεραν. Θάθελα δηλαδή ν' αρχίσουν οι καλοί Έλληνες αρχιτέκτονες, ασχέτως ηλικίας (π τρομεροί αυτοί οι διαχωρισμοί με βάση την ηλικία), γνωστοί και άγνωστοι, να μιλάνε οι ίδιοι για τα κτίριά τους, με λόγο αρχιτεκτονικό, όπως κάνουν όλοι οι στοχαζόμενοι και μη ανηγράφοντες, πρωτογενείς αρχιτέκτονες του κόσμου. Κι όα μονάχα με περιγραφές. Να μπου βαθύτερα. Η σιωπή, και η μάσκα του "καλλιτέχνη" δεν είναι, παρά, πολλές φορές, η ενοχή εκείνου που ανηγράφει, ή που συμπράττει σε πράγματα που δεν θέλει ν' ακουστούν.

Βγείτε απ' την ντουλάπα, μιλήστε για το έργο σας, αν πραγματικά θέλετε η αρχιτεκτονική να πάει μπροστά. Στείλτε τα καλά σας έργα να δημοσιευτούν, αν νομίζετε ότι αξίζουν, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Θέσατε τους εαυτούς σας στον κίνδυνο να μη γίνει μια πρότασή σας αποδεκτή για δημοσίευση. Αυτή είναι εξάλλου η τριβή του πολιτισμού και πολιτιστικού διαλόγου, όα η σύγυρη πεπατημένη των βραβείων και επικροτήσεων που έρχονται μέσα από εξασφαλισμένες διαδικασίες, διαγωνισμών οικέ, πολιτικής, κλικες, γραφειοκρατίας και δημοσιών σχέσεων.